

OAZA NA PRAGU KOPRA

bilten Naravnega rezervata Škocjanski zatok

številka 1, december 2001

Uvodnik

Pred vami je prva številka biltena Naravnega rezervata Škocjanski zatok. Z njim vam želimo približati Škocjanski zatok in vas obveščati o renaturacijskih in drugih aktivnostih, ki se v rezervatu dogajajo. Bilten je namenjen vsem, ki vas Škocjanski zatok zanima, ali ga imate radi: tako Koprčanom in ostalim prebivalcem obalne regije, članom DOPPS, strokovni naravovarstveni javnosti, kot tudi vsem zainteresiranim posameznikom širom Slovenije. Vsi ste hkrati vabljeni, da bilten skupaj z nami sooblikujete. V vsaki od naslednjih številčk bomo v posebni rubriki z veseljem objavili vaše najboljše prispevke.

Bilten, ki bo v prihodnje izhajal dvakrat letno, je del projekta, ki ga sofinancira tudi Evropska skupnost iz programa LIFE Narava III. Prva številka je namenjena predvsem predstavitvi dosedanjih aktivnosti v rezervatu, ki bo bralcu dala občutek, kje na poti od skorajšnjega uničenja do ponovnega rojstva Škocjanskega zatoka trenutno smo.

Z željo, da bi nas skrb za ohranitev Škocjanskega zatoka povezovala in družila tudi v prihodnje, Vam želimo vesel Božič in srečno novo leto.

*Nataša Šalaja in Borut Mozetič
Društvo za opazovanje in proučevanje ptic
Slovenije - DOPPS*

foto: Borut Mozetič

Panoramski pogled na Škocjanski zatok z Markovca.

Aktualno - Razgrnitev osnutka ureditvenega načrta

10. decembra 2001 se je v prostorih Mestne občine Koper pričela enomesečna javna razgrnitev osnutka ureditvenega načrta za območje naravnega rezervata Škocjanski zatok, skupaj s Poročilom o vplivih na okolje. Vse, ki si želite ogledati prihodnjo ureditev Škocjanskega zatoka in podati svoje pripombe in predloge k ureditvenemu načrtu, vabimo, da si ureditveni načrt ogledate v prostorih Mestne občine Koper, Verdijeva 10, ob ponedeljkih, torkih in četrtek od 8. do 15. ure, ob sredah od 8. do 17. ure in ob petkih od 8. do 14. ure, ali pa se udeležite javnih obravnav, ki bodo potekale po naslednjem urniku:

- Za KS Bertoki in KS Škocjan: v torek, 18. decembra 2001 ob 18.00, v prostorih Krajevne skupnosti Bertoki, Cesta borcev 1, ali v času uradnih ur, vsak dan od 8. do 12. ure in ob četrtek od 15. do 18. ure;
- Za KS Koper - Center: v sredo, 9. januarja 2002 ob 18.00, v Mali gledališki dvorani, Verdijeva 3, ali v času uradnih ur Krajevne skupnosti Koper - Center.

Pot do trajnega zavarovanja Škocjanskega zatoka

Pred dvajsetimi leti, ko so se začele prve intenzivnejše naravoslovne raziskave Škocjanskega zatoka, je območje med mestom Koper, Luko, Bertoško bonifiko in železniško progo obsegalo nad 200 hektarjev izjemno pestrih življenjskih prostorov. Polslana laguna s plitvinami in poloji, trstišča, sladkovodna močvirja, grmišča in vlažni travniki so predstavljali območje z največjim številom vrst ptic na obali. Številne objave in naravovarstvene pobude zagretilih posameznikov so pri takratnih oblastnikih vedno znova naletele na gluha ušesa. Zasipavanje, izsuševanje in drugi grobi posegi so do leta 1993 popolnoma uničili polovico območja, preostali del pa močno degradirali.

foto: Borut Mozetič

Le zavest ljudi lahko ustavi nastajanje novih divjih odlagališč, ki kazijo in onesnažujejo naravo. Pozivamo vas, da odpadke odvažate na urejene deponije.

Danes lahko trdimo, da je bilo leto 1993 za živi svet Škocjanskega zatoka prelomno. Komisija za varstvo narave pri Društvu za opazovanje in proučevanje ptic Slovenije - DOPPS je pripravila projekt Ohranitev in renaturacija Škocjanskega zatoka. Začela se je širša naravovarstvena akcija za ohranitev in trajno zavarovanje največjega polslanega mokrišča v Sloveniji. Pripravili smo izčrpno razstavo "Škocjanski zatok - Oaza na pragu Kopra" in izdali priložnostno zbirko. V njej smo predstavili tako naravno bogastvo, zgodovino in problematiko, kot tudi predlog za zavarovanje in ureditev območja. Pobudi DOPPS-a so se pridružile mnoge nevladne organizacije in udeleženci Planerske delavnice za področje slovenske Istre. Ob veliki podpori medijev in lokalne javnosti (7000 podpisov peticije za takojšnje prenehanje zasipavanja in zakonsko zavarovanje celotnega območja Škocjanskega zatoka) so naša prizadevanja za zaščito tega edinstvenega ekosistema obrodila prve sadove. Ministrstvo za kulturo je novembra 1993 izdalo prvo Odločbo o začasnem razglasitvi Škocjanskega zatoka za naravno znamenitost. Da bi dokončno odpravilo nevarnost nadaljnjega uničevanja zatoka, je Ministrstvo za okolje in prostor po prenehanju enoletne veljavnosti začasnega varstva Odredbo o interventnem zavarovanju več let zapored podaljšalo in pripravilo predlog zakona o zavarovanju Škocjanskega zatoka. Državni zbor Republike Slovenije je na seji 26. februarja 1998 z veliko večino sprejel Zakon o naravnem rezervatu Škocjanski zatok, ki zagotavlja trajno pravno zaščito območja in postavlja pogoje za varstvo in upravljanje rezervata. Prvič je bilo tudi jasno zastavljeno vprašanje strokovno usposobljenega upravljalca Naravnega rezervata Škocjanski zatok.

S podporo svetovne ornitološke zveze BirdLife International, katere član je DOPPS, Društva botanikov Slovenije, Društva za proučevanje in ohranjanje metuljev Slovenije in Slovenskega odonatološkega društva smo sprejeli nov izziv. Na podlagi Uredbe o koncesiji za upravljanje naravnega rezervata Škocjanski zatok smo pripravili vlogo za pridobitev koncesije. Vlada RS je 30. septembra 1999 z Odločbo o izbiri koncesionarja podelila desetletno koncesijo za upravljanje Naravnega rezervata Škocjanski zatok našemu društvu. S tem sta se začela uresničevati zadnja dva cilja, ki smo si ju zastavili leta 1993, in sicer sanacija in renaturacija naravnega rezervata Škocjanski zatok ter ureditev rezervata, odprtega za javnost.

Škocjanski zatok po dveh letih aktivnega dela

Minilo je drugo leto, odkar upravljamo Naravni rezervat Škocjanski zatok. Skupaj z Ministrstvom za okolje in prostor in Medobčinskim zavodom za varstvo naravne in kulturne dediščine Piran izvajamo petletni Program varstva in razvoja Naravnega rezervata Škocjanski zatok. Osnovni cilj sanacije in renaturacije je ponovna vzpostavitev stanja, ki je z zakonom opredeljeno kot »stanje v zatoku pred pričetkom degradacijskih posegov leta 1983«.

V nadaljevanju vam na kratko predstavljamo dosednji potek izvajanja renaturacije območja v skladu s Programom varstva in razvoja rezervata in izvedene upravljalne aktivnosti, kar vam bo nedvomno približalo cilje in problematiko Škocjanskega zatoka. Eden izmed najbolj perečih problemov, s katerim smo se upravljalci soočili že na samem začetku upravljanja, je pomankanje dotoka sladke vode v laguno Škocjanskega zatoka. Neurejena kanalizacija in izcedne vode iz divjih odlagališč odpadkov v okolici rezervata so dodatno onesnaževale laguno. Zaradi tega so se ekološke razmere v sušnih poletnih mesecih tako poslabšale, da je v laguni Škocjanskega zatoka prihajalo do odmiranja in gnitja alg. Le nekaj dni po začetku upravljanja rezervata smo bili priča žalostnemu dogodku. Zaradi zastupitve je v rezervatu poginilo veliko ptic. Dolgoletni uničevalski posegi, divja odlagališča in neurejena komunalna infrastruktura so žal opravili svoje.

Usklajeno sodelovanje z občinskimi in državnimi službami ter lokalno skupnostjo je že v prvih mesecih našega dela privedlo do prvih rezultatov. Konec leta 1999 so bili iz območja rezervata odstranjeni vsi kosovni odpadki, ostanki gradbenega materiala in smeti iz obrežnega vodnega pasu. V maju 2000 smo člani DOPPS skupaj s krajani Bertokov in ob podpori Mestne občine Koper in Komunale Koper izvedli prostovoljno akcijo čiščenja črnega odlagališča odpadkov ob stari bertoški cesti na vplivnem območju rezervata. Za čiščenje črnega odlagališča in ustja razbremenilnika Rižane smo od organizacije Wetlands International pridobili 1.500 evrov in s tem pokrili stroške sortiranja odpadkov. Avgusta 2000 smo člani DOPPS izvedli še eno čistilno akcijo v rezervatu. Počistili smo smeti z brežin lagune in odstranili mrežo na otočku na SV delu lagune. Vsem udeležencem akcij se še enkrat zahvaljujemo za pomoč.

Že v začetku leta 2000 smo po mnogih letih ponovno vzpostavili stalen dotok sladke vode iz Rižane v laguno Škocjanskega zatoka. Koprski izpostava Agencije RS za okolje pri Ministrstvu za okolje in prostor je v sklopu vzdrževalnih del organizirala čiščenje struge levega razbremenilnika Rižane, imenovanega tudi Ara, in preliva med Jezercem in laguno. Tudi to je vplivalo na povečanje dotoka sladke vode in izboljšanje

ekoloških razmer v laguni. Po dolgih letih degradacije smo uspeli zagotoviti toliko vode, da do novih poginov ptic ni več prišlo.

V letu 2001 smo nadaljevali z raziskavami in monitoringi ter pripravo potrebne dokumentacije za ureditveni načrt območja naravnega rezervata Škocjanski zatok. Koordinacijo priprave ureditvenega načrta vodi Urad RS za prostorsko planiranje pri Ministrstvu za okolje in prostor. Sama priprava zahteva ogromno usklajevanja s sosednjimi območji oziroma njihovimi prostorskimi ureditvami. Z dobro pripravljenim ureditvenim načrtom želimo zagotoviti, da bodo obsežni sanacijski in renaturacijski ukrepi - poglobljanje lagune Škocjanskega zatoka in vzpostavitev sladkovodnega močvirja na območju Bertoške bonifike - izvedeni tako, da bodo na območju rezervata ponovno zavladali ugodni življenjski pogoji za ptice ter druge živali in rastline.

risba: Žarko Vrezec
Veliki škurh.

V Škocjanski zatok se življenje ponovno vrača. V poletnem času smo lahko opazovali več kot sto osebkov malih belih čapelj, kako brodi-jo po plitvinah ali počivajo na obrežni vegetaciji ob izlivu Are. Tudi ptic, ki se v laguni ustavljajo v času pomladanske in jesenske selitve, je v zadnjih letih vedno več. Še posebno nas je razveselilo veliko število velikih škurhov, ki

svoje dolge, navzdol zakrivljene kljune neprestano zabadajo v mehko muljasto dno in iščejo hrano. V zimskem času zatok še posebej oživi. Velike jate vodnih ptic, predvsem rac in lisk, v obsežni nezamrznjeni laguni najdejo dovolj hrane in primerno zavetje čez celo zimo.

Jate ptic nam bodo tudi v bodoče glavno vodilo, ki nas bo usmerjalo pri nadaljnjem delu in prizadevanjih za ponovno oživitev oaze na pragu Kopra.

LIFE Narava III

Po Programu varstva in razvoja naravnega rezervata Škocjanski zatok za obdobje 1999-2003 se bo renaturacija območja financirala iz mednarodnih sredstev in sredstev iz državnega ter občinskega proračuna. Za večje posege, ki so tudi finančno zelo zahtevni, je pridobivanje mednarodnih sredstev edina pot k pravočasni izvedbi Programa.

Na DOPPS-u smo leta 2000 kandidirali za sredstva Evropske skupnosti iz programa LIFE Narava III s projektom Renaturacija in ohranjanje habitatov in ptic v Naravnem rezervatu Škocjanski zatok. Uspeli smo in na ta način za izvajanje renaturacije zagotovili 581.869 evrov. 50 odstotkov sredstev je iz programa LIFE Narava III, 43,5 odstotkov prispeva Ministrstvo za okolje in prostor kot projektni partner, 2,6 odstotka Luka Koper d.d. kot sofinancer, 3,9 odstotke pa DOPPS kot nosilec projekta in uporabnik sredstev LIFE.

Zdaj pa na kratko še o vsebini projekta. Z izvedbo projektnih aktivnosti bomo skušali v kar največji meri odpraviti tri od

štirih glavnih virov ogrožanja Škocjanskega zatoka:

- nezadosten dotok sladke in morske vode v laguno,
- izguba gnezditvenih prostorov za ptice zaradi uničevanja območja v preteklosti (močvirja ob izlivu Badaševice v zatok in območja ob Ari),
- motnje živega sveta zaradi človekove prisotnosti bodo vedno bolj aktualne v prihodnosti, saj je rezervat odprt za javnost in lociran v neposredni bližini urbanega centra. Po zaključku renaturacije in dokončni ureditvi rezervata pričakujemo bistveno povečanje tovrstnih motenj, zato bomo rezervat že v osnovi uredili tako, da bo v njem možno sobivanje ptic in človeka - obiskovalca.

Velik del sredstev je namenjen ureditvi sladkovodnega močvirja na Bertoški bonifiki s krožno učno potjo in izboljšanju dotoka sladke in morske vode v laguno. S projektnimi sredstvi bomo izdelali načrt upravljanja rezervata za obdobje po končani renaturaciji. Zagotovili bomo stalno spremljanje stanja hidroloških parametrov in kakovosti vode ter raziskave ptic in ribjih populacij. Študija sposobnosti naravne repopulacije rezervata, kartiranje habitatnih tipov in stalno spremljanje stanja ptic in drugih živalskih skupin bodo najboljše povratne informacije, kako uspešni smo pri izvajanju Programa varstva in razvoja. V neformalno mrežo, katere glavni namen je prenos znanja in izmenjava izkušenj, želimo povezati upravjalce severnojadranskih mokrišč, zato bomo v okviru projekta izvedli dve delavnici na to temo. Poleg tega bomo pripravili film o prvi renaturaciji zavarovanega območja pri nas. Dvakrat letno bomo izdali bilten, objavljali članke in na koncu izdali tudi publikacijo o Škocjanskem zatoku s poudarkom na rezultatih renaturacije. Na spletni strani <http://www.skocjanski-zatok.org> bomo sproti objavljali vse novosti.

Izvedba projektov, sofinanciranih iz programa LIFE Narava III, je vsebinsko in finančno zelo zahtevna. Nosilec projekta je za izvedbo neposredno odgovoren Generalnemu direktoratu za okolje pri Evropski komisiji. Odgovornost je velika in na DOPPS-u smo jo sprejeli z zavestjo, da v danem trenutku s tem najboljše pripomoremo k ponovni oživitvi Škocjanskega zatoka.

foto: Borut Mozetič

Ohranimo naravo za generacije, ki prihajajo za nami.

Pravila vedenja v rezervatu

Naravni rezervat Škocjanski zatok je zavarovano območje narave, ki nudi življenjski prostor številnim živalskim in rastlinskim vrstam. Če rezervat obiščete sami, vas prosimo, da svoje aktivnosti prilagodite varstvenemu režimu zavarovanega območja. Predvsem bi vas radi opozorili, da ob obisku spoštujete naslednja temeljna pravila:

- Ne trgajte in izkopavajte rastlin in ne posegajte v vegetacijo na kakršenkoli drug način. Rastlin se ne sme lomiti, poškodovati in uničevati.

foto:Marko Miklavc

Male bele čaplje so si Škocjanski zatok izbrale za letno rezidenco.

- Ne približujte se prostorom, kjer se ptice zadržujejo, predvsem njihovim gnezdiščem, počivališčem in prostorom, kjer se prehranjujejo. Ptice in drugih živali v rezervatu se ne sme loviti, preganjati, ubijati in nabirati ali uničevati njihovih razvojnih oblik.
- Hodite le po utrjenih poteh in se ne vzpenjajte na nasipe, saj s tem preplašite ptice na drugi strani.
- V rezervatu ne odlagajte in ne odmetavajte odpadkov. Vse, kar ste s seboj prinesli, tudi odnesite.

- Ne povzročajte hrupa.
- Živali, njihovih gnezdišč in bivališč ne osvetljuje.
- V rezervat se vstopa samo peš. Uporaba vozil in plovil ni dovoljena.
- Priporočamo, da psov ne vodite v rezervat. Če imate psa s seboj, ga vodite na vrvici.

Povabilo k sodelovanju pri pripravi biltena

Kot smo omenili v uvodniku, želimo bilten Naravnega rezervata Škocjanski zatok sooblikovati z njegovo ciljno publiko, torej vsemi, ki vas zanima narava in predvsem ptice, ali pa Škocjanski zatok kot tak in ste prostovoljno pripravljene prispevati članke, fotografije, risbe in drugo.

Za objavo v naslednji številki biltena zbiramo vaše spomine na preteklost Škocjanskega zatoka, torej na čase pred začetkom zasipavanja, lahko pa še dlje nazaj, torej na dni, kot je bil današnji zatok še zaliv. Pošljete nam lahko:

- Vaše spomine v pisni obliki: tekst naj bo po možnosti v formatu Word in naj ne presega dolžine 3.500 znakov brez presledkov; če pošljete rokopis, naj bo čitljiv.
- Stare fotografije Škocjanskega zatoka oz. zaliva s točno navedbo avtorja in letnice fotografije.
- Likovna dela (npr. stare slike, risbe, grafike z upodobitvijo zatoka) s točno navedbo avtorja in letnice dela: v kolikor dela ne morete oziroma ne želite poslati po pošti, nas lahko obvestite in se o prevzemu dogovorimo naknadno.

Prispevke zbiramo do 31. marca 2002. Pošljite jih na naslov: DOPPS, p.p. 2722, 1001 Ljubljana, ali DOPPS - Naravni rezervat Škocjanski zatok, Staničev trg 16, 6000 Koper, lahko pa tudi po e-pošti: skocjanski@skocjanski-zatok.org.

V drugi številki biltena, ki bo predvidoma izšla maja 2002, bomo objavili najboljši pisni prispevek in najboljšo oziroma najstarejšo fotografijo ali likovno delo. Ostale prispevke, primerne za objavo, bomo objavili na naši spletni strani <http://www.skocjanski-zatok.org>. Vabimo vas k sodelovanju!

generalni sponzor DOPPS

BYDRODEN KOT PTIDA
WWW.HOBITEL.SI

Vse dodatne informacije o naravnem rezervatu Škocjanski zatok so vam na voljo pri upravljalcu rezervata:

Društvo za opazovanje in proučevanje ptic Slovenije (DOPPS - BirdLife Slovenia), p.p. 2722, 1001 Ljubljana, tel.: 01/ 544 1230, fax: 01/ 544 1235, e-pošta: dopps@dopps-drustvo.si

ki vodi tudi začasni informacijski center v Kopru na naslovu:

Staničev trg 16, 6000 Koper, tel.: 05/ 626 0370, fax: 05/ 626 0369

e-pošta: skocjanski@skocjanski-zatok.org, borut.mozetic@dopps-drustvo.si, natasa.salaja@dopps-drustvo.si

in na spletni strani: <http://www.skocjanski-zatok.org>

Na zgornjih naslovih lahko naročite tudi brezplačni izvod biltena.

Besedilo: Borut Mozetič, Nataša Šalaja; **Pregled:** člani DOPPS-ovega Sveta za Škocjanski zatok;

Priprava tiska: Grafični studio Abakos; **Tisk:** Abakos / KVM Grafika, **Naklada:** 14.000 izvodov.

Bilten izdajamo v okviru projekta LIFE00NAT/SLO/7226 s pomočjo finančnega instrumenta Evropske skupnosti - LIFE, Ministrstva za okolje in prostor in Luke Koper d.d..

DOPPS, december 2001.

